

Molt abans de començar l'extermini dels jueus, el 1933, els nazis ja van engegar programes d'esterilització de malalts mentals i "individus asocials", que van afectar 400.000 persones. Els metges ho feien voluntàriament, segons 'La medicina sense cara humana', l'estudi guanyador del XXXV Premi Fundació Uriach d'Història de la Medicina, obra de José Antonio García Marcos. El col·lectiu mèdic va ser el més important dins de la militància del partit nazi. Un cop iniciada la guerra, començà l'extermini de 100.000 malalts mentals i 10.000 nens amb malformacions, un assaig de l'horror que vindria posteriorment.

El laboratori de l'Holocaust

El 9 de desembre del 1946 començava també a Nuremberg un altre procés per depurar responsabilitats de la barbàrie del règim nazi: 23 metges eren jutjats acusats de crims contra la humanitat per realitzar experiments amb éssers humans i per ser responsables del programa d'eutanàsia impulsat per Adolf Hitler. I és que en la seva tasca de neteja i purificació de la raça, el terror nacionalsocialista va rebre el suport entusiasta d'una classe mèdica que havia abandonat la deontologia, el jurament hipocràtic i qualsevol rastre d'humanisme, i que va deixar un balanç esfereïdor de més de 400.000 persones esterilitzades, 300.000 d'assassinades en els anomenats programes d'eutanàsia, i uns quants milers, víctimes de macabres i inhumans experi-

ments de laboratori. Ara, el treball *La medicina sense cara humana: eutanàsia i experiments mèdics durant el Tercer Reich*, obra de José Antonio García Marcos, psicòleg clínic del Complex Hospitalari de Segòvia i guanyador del XXXV premi de la Fundació Uriach d'Història de la Medicina, posa a la llum les pràctiques d'una classe mèdica embogida i obsessionada a evitar la degeneració de la raça, que han passat força desapercebudes, ocultes en un segon pla rere les posteriors atrocitats de l'Holocaust jueu.

Caldo de cultiu. Molt abans que els nacionalsocialistes arribessin al poder, Alemanya ja era el país d'Europa on més es discutia sobre la necessitat d'eliminar els individus "més improductius" de la societat. Així, el matemàtic i filòsof Alfred Jost es considerava capacitat per establir quins individus tenien dret a viure, i va arribar a afirmar que "no hi ha cap dubte que existeixen casos en què, matemàticament parlant, el valor de la vida humana és clarament negatiu". Després de la Primera Guerra Mundial, molts metges veien desconcertats com "els joves ben dotats genèticament morien en les guerres mentre que els malalts crònics i, sobretot, els mentals, inútils per al servei militar i per a la feina, vegetaven i es reproduïen en els manicomis", explica García Marcos.

Amb arguments de naturalesa mèdica, econòmica i jurídica, no eren pocs els facultatius, especialment psiquiatres, que defensaven la legalització de l'eutanàsia, eufemisme per definir l'assassinat de persones amb disminució, per prevenir "l'alarmant i progressiva degeneració racial que patia el poble alemany" i reduir "la ingent quantitat de diners que cal restar de la riquesa nacional en alimentació, calefacció i vestimenta per a aquestes closques humanes que estan buides per dins. Una despesa inútil de la qual no es traurà cap profit", segons havia arribat a afirmar el psiquiatre Alfred Hoche.

Després de guanyar les eleccions del 5 de març del 1933, i fent bones les paraules de Rudolf Hess, mà dreta de Hitler, que va afirmar que "el nacionalsocialisme era biologia aplicada", els dirigents nazis van passar de la teoria a la pràctica. Mitjançant diverses lleis, es pretenia crear una societat darwinista que vetllés per la higiene racial i afavorís els més forts, excloent o eliminant els més dèbils. L'esterilització de malalts mentals, que es va ampliar a "psicòpates, asocials i a altres grups amb conductes anormals", va afectar 400.000 persones. Es va prohibir el matrimoni de persones portadores de malalties transmissibles genèticament i l'avortament en parelles àries sanes, mentre que s'obligava a

practicar-lo en la resta. En aquest context, el facultatiu tenia un paper de primer ordre, ja que era el responsable de donar certificats de matrimoni o d'assenyalar els que calia esterilitzar. L'Associació de Metges Alemanys es va començar a publicar una revista amb la finalitat d'orientar els seus membres a l'hora de decidir qui havia de ser privat de descendència. "El metge, pel seu coneixement del cos i la ment humanes, era qui tenia la capacitat científica de decidir qui havia de viure, morir o ser esterilitzat", afirma García Marcos.

Un pas més: eutanàsia. Uns dies després de l'inici de la Segona Guerra Mundial, i tal com li havien recomanat eminents catedràtics, professors de psiquiatria i directors de manicomis i hospitals psiquiàtrics, el Führer va anar més enllà de l'esterilització i, al mateix temps que començaven les hostilitats contra l'enemic extern, va autoritzar la creació de l'organització secreta Aktion T4 per fer front a l'adversari intern i eliminar "els enemics genètics de la puresa racial ària". Mitjançant un qüestionari que es feia arribar a les institucions que acollien malalts mentals, equips de tres psiquiatres establien si el pacient havia de morir o continuar amb vida. Els malalts seleccionats per morir es traslladaven amb autobús des del seu lloc d'internament al més proper dels sis manicomis, que, distribuïts estratègicament per tot el territori i equipats amb cambres de gas i forns crematoris, van arribar a assassinar, només a Alemanya, 70.273 persones. Les deportacions es justificaven davant les famílies com a necessàries per alliberar llits dels centres per als ferits de guerra que tornaven del front. Un cop sotmesos a eutanàsia, una carta comunicava als parents la mort. En la notificació es falsificava la causa del traspass i s'informava a la família que per qüestions de salut pública s'havia hagut d'incinerar el cadàver.

El secret de l'Aktion T4 no es va mantenir molt de temps. Errors en els certificats de defunció —que famílies rebien per duplicat amb diferents causes de mort—, les xemeneies construïdes en els manicomis i la forta olor a carn cremada dels voltants van co-

El terror nacionalsocialista va comptar amb el suport entusiasta d'una classe mèdica que havia abandonat el jurament hipocràtic, la deontologia i qualsevol rastre d'humanisme

mençar a fer córrer els rumors. El 3 d'agost del 1941, el bisbe de Münster, monsenyor Von Galen, va llegir una carta pastoral acusant el Govern de les matances dels éssers més indefensos. L'alarma social provocada per les airades paraules del prelat —que, per cert, no es van repetir posteriorment quan els mateixos rumors van córrer sobre el destí dels jueus deportats, un

vergonyós silenci de l'Església catòlica que queda ben reflectit en la pel·lícula *Amén*, de Constantin Costa-Gavras— van dur Hitler a parilitzar l'organització que vetllava per la puresa racial. "Es van desmantellar els forns crematoris i les cambres de gas, que es van traslladar als camps on començava l'extermini del poble jueu. I és que el programa d'eutanàsia va servir de

Recerca científica i nazisme, o quan la vida humana perd tot valor

Un altre dels àmbits en què va destacar la brutalitat i vilesa dels metges nazis és el de la investigació. Amb la finalitat de solucionar els problemes de salut a què estaven sotmesos els soldats alemanys en el camp de batalla i d'estar al servei dels projectes expansionistes i racistes de Hitler, els cos mèdic nazi no va dubtar a substituir els animals d'experimentació per éssers humans. En els camps de concentració s'investigava la capacitat de supervivència a grans altures o a bai-

xes temperatures i fins i tot s'arribava a congelar còpies humans per després cercar mètodes eficaços de reanimació. Es van contagiar presoners amb malària, icterícia, tifus, còlera, diftèria o verola per determinar l'eficàcia de diferents tractaments; es feien experiments amb gas mostassa i s'assajaven trasplantacions d'ossos en dones. Es provocava als reus les mateixes ferides que patien els soldats al front per trobar noves alternatives terapèutiques. Amb l'objectiu de provar

diferents mètodes de potabilització d'aigua marina s'administrava aigua de mar a conillets d'índies humans. Per trobar un mètode d'esterilització, ràpid fàcil i de baix cost econòmic es van fer múltiples experiments amb milers de dones recluses en els camps de concentració. "El doctor Clauberg va arribar a afirmar a Heinrich Himmler que amb el seu mètode d'injecció de nitrat de plata a l'úter podia esterilitzar unes mil dones cada dia", explica José Antonio García Marcos en el seu treball. Per la seva banda, un dels interessos del doctor Mengele, l'Àngel de la Mort d'Auschwitz, en la seva recerca en bessons, era conèixer i dominar el mecanisme que causava els embarassos múltiples per accelerar la repoblació de l'Europa de l'Est amb alemanys aris. L'obsessió dels nazis per l'estudi de les races els va portar a cometre una infinitat d'atrocitats. A Auschwitz, per exemple, es van seleccionar 112 jueus tenint en compte els seus trets anatòmics i fisiològics. Després de ser mesurats, fotografiats i sotmesos a tota mena d'anàlisis mèdiques, van ser gassejats i els seus esquelets enviats al l'Institut d'Anatomia de la Universitat d'Estrasburg per completar-ne la col·lecció.

Bona prova de la demència i falta d'humanitat que acompanyava el nacionalsocialisme la dona l'informe que el doctor Sigmund Rasher, del camp de concentració de Dachau, envià a Heinrich Himmler el 5 d'abril de 1942, sobre els experiments que duia

Adolf Hitler i Heinrich Himmler.

preludi, d'assaig general per a l'Holocaust", afirma García Marcos en el seu estudi.

No obstant això, el desmantellament de l'Aktion T4 no va posar fi a la matança de malalts. Sense una organització central que controlés l'extermini mitjançant la "mort dolça" que oferia l'administració de monòxid de carboni, ara, en el que els historiadors anomenen "eutànasia salvatge", qualsevol metge en qualsevol hospital podia donar una sobredosi de barbitúrics a un pacient, o el cas que era més habitual, privar-lo d'aliments. Es calcula en 100.000 el nombre de persones que van morir d'aquesta manera.

En l'obsessió per mantenir la puresa racial ària, l'abjecció nacionalsocialista també va afectar els nens. Els hospitals de maternitat estaven obligats a notificar a l'administració els naixements on hi havia indicis d'alguna malformació mental o física. De nou, un grup d'experts que seguia un estricte protocol científic determinava el futur de l'infant. El de més de 10.000 va ser la mort.

La medicina que avergonyeix. La medicina i la ideologia nazi van caminar estretament unides reforçant-se mútuament. Aquesta vinculació queda palesa en el fet que van ser el col·lectiu

que més massivament va fer-se militant del partit nazi, quasi la meitat van afiliar-s'hi, una xifra molt superior a la d'altres professionals com els professors, en què 'només' el 25 per cent van unir-se a la causa. "En general, es pot afirmar que els facultatius que van participar en aquests crims ho van fer convençuts que era la millor solució per als malalts, els familiars, per a les arques de l'estat i per a l'anomenada comunitat ètnica del poble germànic", afirma José Antonio García Marcos. De fet, els metges implicats en l'Aktion T4 ho van fer voluntàriament i mai no van mostrar penediment per haver participat en aquestes atrocitats. Entenien les seves

entre mans: "El tercer experiment d'aquesta mena va transcórrer de manera tan extraordinària que vaig convidar un metge de les SS del camp perquè hi fos present. Es tractava d'un experiment de resistència sense oxigen a una alçada de 12 quilòmetres. El subjecte era un masclé jueu de 37 anys d'edat i amb un bon estat general de salut. La respiració es va mantenir durant trenta minuts. Als quatre minuts següents el subjecte experimental va començar a suar i a fer moviments bruscos amb el cap. Als cinc minuts començaren les convulsions. Entre els sis i els deu minuts següents la respiració s'accelerà i el subjecte experimental va entrar en inconsciència. Del minut onze al trenta, la respiració es va alentir fins a arribar a tres respiracions per minut per després aturar-se definitivament. Mentrestant, es va produir una cianosi severa, i a més començà a treure espuma per la boca [...]. Després de mitja hora d'haver-se aturat la respiració s'inicià l'autòpsia. En la meua opinió, és el primer experiment d'aquest tipus que s'ha fet amb éssers humans i té un gran interès des del punt de vista científic perquè durant tot el procés s'ha registrat la resposta cardíaca mitjançant electrocardiograma. Continuarem amb aquest tipus d'investigacions i amb d'altres de noves. Quan tinguem nous resultats els comunicarem".

pràctiques d'extermini de les anomenades "vides sense valor vital", "menjadors inútils" i "existències llast" com actes mèdics necessaris per la preservació de la puresa racial i l'economia alemanyes. Així, eliminar els malalts incurables permetia destinar recursos per tractar els que tenien un millor pronòstic. En opinió de García Marcos, "va ser un col·lectiu que, víctima del nihilisme terapèutic i obsessionat per la degeneració racial, va abraçar amb entusiasme la idea que era prioritari salvaguardar la salut del cos ètnic per damunt de la del malalt específic".

Anna Ferrer

PREMI DE PERIODISME D'INVESTIGACIÓ RAMON BARNILS

EL SETMANARI EL TEMPS CONVOCA EL V PREMI DE PERIODISME D'INVESTIGACIÓ RAMON BARNILS

La dotació del premi serà de 3.333 euros. Els treballs, inèdits i escrits en català, hauran de presentar-se al setmanari EL TEMPS (Av. Baró de Càrcer, 37, 1er, 1a, 46001 València) abans del 30 de setembre.

L'obra guanyadora serà publicada al setmanari EL TEMPS.

El premi es farà públic durant el sopar de lliurament dels Premis Octubre que tindrà lloc a València el 29 d'octubre de 2005.

Per a més informació:

EL TEMPS

Av. Baró de Càrcer, 37, 1er, 1a
46001 València
Telf: 963 535 100 • Fax: 963 534 569
eltemps@eltemps.com
<http://www.eltemps.net>

